

СИНТАКСОНОМІЯ РОСЛИННОСТІ ШАЦЬКОГО ПООЗЕР'Я ЗА ЕКОЛОГО-ФЛОРИСТИЧНИМ МЕТОДОМ БРАУН-БЛАНКЕ

О.Т. Кузярін – кандидат біологічних наук,
науковий співробітник*

І.І. Кузьмішина – кандидат біологічних наук,
доцент кафедри ботаніки**

Л.О. Коцун – кандидат біологічних наук,
доцент кафедри ботаніки**

В.П. Войтюк – кандидат
сільськогосподарських наук, доцент кафедри
лісового і садово-паркового господарства**

В.І. Матейчик – заступник директора з
наукової роботи, завідувач наукового
відділу***

*Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів

**Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

***Шацький національний природний парк, с. Світязь

e-mail: kuzyarin@gmail.com

На сучасному етапі природокористування синтаксономічні дослідження рослинного покриву окремих природних регіонів в контексті збереження фіторізноманіття набувають великого науково-практичного значення та актуальності. Особливо важливими вони є для території Шацького поозер'я (ШП), в межах якого розташовані рекреаційні та природоохоронні об'єкти державного значення.

Найповніше досліджено рослинність ШП в межах природно-заповідного фонду, зокрема Шацького національного природного парку [0, 0, 0]. При цьому найбільше уваги приділено лісам [0, 0, 0] тощо. У зв'язку з унікальним озерним комплексом ШП, багато публікацій присвячено також водяній та прибережно-водяній рослинності [0, 0, 0] тощо.

Відповідно до зазначеної вище наукової проблеми та її значення метою наших досліджень було проведення інвентаризації рослинності ШП на засадах еколого-флористичної класифікації.

За фізико-географічним районуванням територія ШП належить до області Волинського Полісся Поліської провінції зони мішаних лісів південного заходу Східноєвропейської рівнини. Згідно з природним районуванням Полісся [0] зазначена територія розташована в межах невеликого за площею але своєрідного за ландшафтом Шацького природного району. Його характерними

рисами є: комплекс озер карстового походження, поширення денудаційних урочищ з перегнійно-карбонатними ґрунтами та відносно незначні площі боліт, що пояснюється переважно вододільним положенням території та високим заляганням мергельних порід.

Особливості природно-історичних (геолого-геоморфологічних, гідрогеологічних, гідрологічних, ґрунтових, кліматичних, антропогенних тощо) умов зумовлюють еколого-ценотичну диференціацію та характер розподілу рослинності зазначеної території, що належить до Ковельсько-Сарненського (Західно-Поліського) округу Поліської підпровінції Центральноєвропейської провінції Європейської широколистянолісової області. Унаслідок цього тут представлені як природні (умовно корінні), так і антропогенно трансформовані (похідні природно-антропогенні та антропогенні) фітоценози.

При ідентифікації синтаксонів та побудові класифікаційної схеми рослинності для території ШПІ за еколого-флористичною класифікацією (метод Браун-Бланке) нами використано матеріали власних польових досліджень з врахуванням літературних даних. Обсяг синтаксонів та їхню номенклатуру наведено за монографічними працями вітчизняних і закордонних авторів з незначними змінами, зокрема лісову – за J.Matuszkiewicz [0], чагарникову, лучну та синантропну – за W.Matuszkiewicz [0], водяну та прибережно-водяну рослинність – за Дубиною [0].

На підставі аналізу польових та літературних даних з'ясовано синтаксономічний склад рослинності Шацького поозер'я. Нижче наведено класифікаційну схему дослідженої території за еколого-флористичною класифікацією (табл.).

Таблиця

Класифікаційна схема рослинності Шацького поозер'я

Клас*	Абсолютна кількість					
	порядків	підсоюзів	союзів	асоціацій	варіантів	угруповань
1	3	–	4	11	–	–
2	2	–	3	7	–	–
3	2	–	5	22	–	–
4	1	–	2	3	–	1
5	1	–	2	2	–	–
6	1	–	1	2	–	–
7	2	–	6	29	–	–

8	3	–	4	11	–	–
9	1	–	1	1	–	–
10	1	–	2	3	–	1
11	1	–	1	4	–	–
12	1	–	1	4	–	–
13	2	–	6	15	–	1
14	2	–	2	8	–	–
15	1	–	1	1	–	–
16	1	–	2	4	–	–
17	1	–	1	2	–	–
18	1	–	1	1	–	–
19	2	–	2	5	–	–
20	1	1	2	2	–	–
21	2	3	2	7	4	1
22	1	–	1	1	–	–
23	1	–	1	4	–	–
24	3	–	5	8	–	1
25	1	–	2	4	–	–
26	2	–	3	6	–	–
27	1	2	2	8	–	–
Разом	41	6	65	175	4	5

Умовні позначення : * – клас

1 – клас *LEMNETEA MINORIS* R.Tx. 1955

2 – клас *CHARETEA FRAGILIS* Fuk. ex Krausch 1964

3 – клас *POTAMETEA* Klika in Klika et Novák 1941

4 – клас *ISOËTO-NANOJUNCETEA* Br.-Bl. et R.Tx. 1943

5 – клас *ISOËTO-LITTORELLETEA* Br.-Bl. et Vlieger 1937

6 – клас *UTRICULARIETEA INTERMEDIO-MINORIS* Den Hartog et Segal 1964 em. Pietsch 1965

7 – клас *PHRAGMITO-MAGNOCARICETEA* Klika in Klika et Novák 1941

8 – клас *SCHEUCHZERIO-CARICETEA NIGRAE* (Nordh. 1936) R.Tx. 1937

9 – клас *OXYCOCCO-SPHAGNETEA* Br.-Bl. et R.Tx. 1943

10 – клас *KOELERIO GLAUCAE-CORYNEPHORETEA CANESCENTIS* Klika in Klika et Novak 1941

11 – клас *NARDO-CALLUNETEA* Prsg. 1949

12 – клас *TRIFOLIO-GERANIETEA SANGUINEI* Th. Müller 1962

13 – клас *MOLINIO-ARRHENATHERETEA* R.Tx. 1937

14 – клас *PLANTAGINETEA MAJORIS* R.Tx. et Prsg. in R.Tx. 1950

15 – клас *AGROPYRETEA INTERMEDIO-REPENTIS* (Oberd. et all. 1967) Müller et Görs 1969

16 – клас *RHAMNO-PRUNETEA* Rivas Goday et Garb. 1961

17 – клас *SALICETEA PURPUREAE* Moor 1958

18 – клас *BETULO-FRANGULETEA* (Doing 1962) Pass. et Hofm. 1968

19 – клас *ALNETEA GLUTINOSAE* Br.-Bl. et R.Tx. 1943

20 – клас *QUERCO-FAGETEA* Br.-Bl. et Vlieg. in Vlieg. 1937

- 21 – клас *VACCINIO-PICEETEA* Br.-Bl. 1939
 22 – клас *ROBINIETEA* Jurko ex. Hadac et Sofron 1980
 23 – клас *BIDENTETEA TRIPARTITAE* R.Tx., Lohm. et Prsg. in R.Tx. 1950
 24 – клас *STELLARIETEA MEDIAE* R.Tx., Lohm. et Prsg. 1950
 25 – клас *EPILOBIETEA ANGUSTIFOLII* R.Tx. et Prsg. 1950
 26 – клас *GALIO-URTICETEA* Pass. ex Kopecký 1969
 27 – клас *ARTEMISIETEA VULGARIS* Lohm., Prsg. et R.Tx. in R.Tx. 1950

В цілому сучасна рослинність ШП відзначається мозаїчністю та багатим синтаксономічним складом. Про це свідчить класифікаційна схема рослинності Шацького поозер'я, що охоплює 27 класів, 41 порядок, 65 союзів, 5 підсоюзів, 175 асоціацій, 4 варіанти та 5 базальних угруповань. При цьому провідні позиції за кількістю елементарних одиниць рослинності належать класам *Phragmito-Magnocaricetea* (29), *Potametea* (22) та *Molinio-Arrhenatheretea* (15 асоціацій), що пов'язано насамперед зі своєрідними природно-історичними умовами регіону, зокрема з унікальним озерним комплексом. Досить широкий синтаксономічний спектр синантропної рослинності (7 класів, 12 порядків, 18 союзів, 2 підсоюзи, 40 асоціацій, та 1 угруповання) є наслідком значної дії антропогенних чинників на дослідженій території.

Список використаних джерел

1. Борисова О.В., Якушенко Д.М. Угруповання харових водоростей південно-західного сектора озера Світязь (Волинське Полісся) // Укр. ботан. журн. – 2008. – 65, № 2. – С. 226 – 233.
2. Борсукевич Л.М., Прокопів А.І. Вища водяна рослинність Шацького національного природного парку // Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку : матеріали наукової конференції (10-13 вересня 2009 р., смт. Шацьк). – Львів: Сполом, 2009. – С. 16 – 18.
3. Дідух Я.П., Якушенко Д.М., Фіцайло Т.В. Класифікація рослинності та біотопів Української частини транскордонного біосферного резервату «Західне Полісся» // Створення транскордонного біосферного резервату та регіональної екологічної мережі в Поліссі: Зб. наук. статей. – К., 2008. – С. 41 – 55.
4. Дубина Д.В. Вища водяна рослинність. *Lemnetea*, *Potametea*, *Ruppiaetea*, *Zosteretea*, *Isoeto-Littorelletea* (*Eleocharicion acicularis*, *Isoetion lacustris*, *Potamion graminei*, *Sphagno-Utricularion*), *Phragmito-Magnocaricetea* (*Glycerio-Sparganion*, *Oenanthion aquaticae*, *Phragmition communis*, *Scirpion maritimi*) / Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – 534 с.
5. Зелена книга України / під заг. ред. чл.-корр. НАН України Я.П. Дідуха. – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
6. Зуб Л.М., Карпова Г.О. Заростання озера Чорне Велике в умовах підвищеного антропогенного впливу // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, присвячений 25-річчю Шацького національного природного парку. – Луцьк: Вежа, 2009. – № 2. – Біологічні науки. – С. 74 – 78.

7. Природа Волинської області / за ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вища школа, 1975. – 147 с.
8. Раритетні фітоценози західних регіонів України (Регіональна “Зелена книга”) / С.М. Стойко, Л.І. Мілкіна, П.Т. Ященко та ін. – Львів, 1997. – 190 с.
9. Семенюк П.Т., Юрчук П.В., Ященко П.Т. Відновлення корінних дубових деревостанів у лісових екосистемах Шацького національного природного парку // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк: Вежа, 2007. – № 11, ч. 1. – С. 171 – 177.
10. Турич В.В., Ященко П.Т. Постмеліоративні й резерватогенні трансформації лісів Шацького національного природного парку // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, присвячений 25-річчю Шацького національного природного парку. – Луцьк: Вежа, 2009. – № 2. – Біологічні науки. – С. 42 – 46.
11. Цурик Є.І., Жижин М.П., Ященко П.Т. Поширення та охорона *Picea abies* (L.) Karsten у районі Шацьких озер // Укр. ботан. журн. – 1979. – 36, № 4. – С. 313 – 315.
12. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
13. Ященко П.Т. Растительный покров Шацкого природного национального парка, его синантропизация и охрана. – Автореф. дисс. ... канд. биол. наук. – Киев, 1985. – 18 с.
14. Ященко П.Т. Рослинний світ Шацького національного природного парку / Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк: Вежа, 2007. – № 11, ч. 1. – С. 166 – 171.
15. Matuszkiewicz J.M. Zespoły leśne Polski. – Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2001. – 358 s.
16. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. – Warszawa: PWN, 2001. – 537 s.